

λασσα, τη θάλασσα που πλάθει ακρογιάλια;

Τὴν καιρὸ τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ τὰ νερά τοῦ Εὐξεινου Πόντου ἄνοιξαν δρόμο ἀπὸ τῆ Βόσπορου καὶ τὸν Ἑλλήσποντο. Ὅλα τὰ νησιά καὶ ὅλα τὰ περιγιάλια τῶν μερῶν ἐκείνων πλημμύρισαν, καὶ στὸ βουνὸ τοῦ νησιοῦ, τὸ ψηλότετο, ποὺ μοναχὸ ἔμεινε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ νερά, ὄρμησαν καὶ συνάχτηκαν κατατρομαγμένοι οἱ ἄνθρωποι νὰ γλυτώσουν. Καθὼς ἀνέβαιναν τὰ νερά ὀλοένα καὶ περισσότερο, προσευχήθηκαν στοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀπὸ γλύτωσαν ἀπὸ τὸν πνιγμὸ, στὰ μέρη ποὺ σταμάτησε ἡ θάλασσα ἔστησαν γύρω γύρω στὸ νησι βωμοὺς στοὺς μεγάλους θεοὺς, σημάδια καὶ σύνορα τῆς σωτηρίας. Στὸς βωμοὺς αὐτοὺς χιλιάδες χρόνια ἔπειτα ἔκαναν ἀκόμη θυσιές στοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι. Τὰ σημάδια αὐτὰ ἔμειναν καὶ εἶναι ἀπὸ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὰ σύνορα τοῦ νησιοῦ. Μὰ δὲν τὰ ἔπλασαν οἱ ἄνθρωποι τὰ σύνορα αὐτά. Τὰ ἔπλασε ἡ θάλασσα πὼς νὰ τὰ ἀμφισβητήσουν; Γι' αὐτὸ τὰ ἐπικύρωσαν μὲ τὰ τεχνητὰ σημάδια τους. Τοῦ νησιοῦ τὰ σύνορα χωρὶς τὴν ἐπικύρωση τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν.

Ἄς σηκώσουν τίς ἀγκυρές τὰ καράβια τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν ἄγριο βορριά ἢ μὲ τὴν μανιασμένη τὴ νοτιά νὰ τραβήξουν κατὰ τὸ πέρασο, κατὰ τὰ νησιά ἢ κατὰ τὴν ἀντικρινὴ στεριά. Θὰ βουλιάξουν σὺζυλα. Γι' αὐτὸ μὴνες κάποτε περνᾶν χωρὶς συγκοινωνία οἱ νησιώτες μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ τὸ καλοκαίρι ἀκόμη ὁ ἄνεμος εἶναι συχνὰ ἀγριώτερος παρ' ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ταξιδέψουν. Μιλοῦνε μονάχα ἀναμεταξύ τους, ἄνθρωπο ξένο δὲν ἀντικρύζουν, καὶ λέγουν τὰ δικά τους, καὶ ὅλο τὰ δικά τους ξαναλένε. Ἔτσι γίνονται οἱ νησιώτες. Ζοῦν μεταξύ τους καὶ κυττάζουν πάντα κατὰ τὴ μεγάλη θάλασσα μὴν τοὺς φέρνει κανένα μήνυμα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Συνήθισε ἡ ματιά τους νὰ ἀντικρύζει τὸ πέρασο καὶ τίς μακρινὰς στεριὰς μὲ τίς πολιτείες καὶ τὰ ξένα νησιά καὶ ἀκρογιάλια. Συνήθισε τ' αὐτὶ τους νὰ λογαριάζει τὴ δύναμη τῶν ἀνέμων καὶ τὸ θυμὸ τους. Ἐμαθάν νὰ ὑποψιάζονται τὴ θάλασσα πάντα. Καὶ ὅταν ἀκόμη γελάει αὐτὴ, οἱ νησιώτες μένουνε συλλογισμένοι. Αἰῶνες πέρασαν ἔτσι ζωσμένοι ἀπὸ τὴν ἄξενη θάλασσα καὶ τὰ ἄξένα περιγιάλια. Γενεές γενεῶν πέρασαν καὶ ζοῦν ἀναμεταξύ τους οἱ νησιώτες ρίχνοντας ματιὰς στὴ μεγάλη θάλασσα καὶ ἀκούοντας τὴ βοή της καὶ τὰ βογγητὰ τῶν ἀνέμων. Καὶ γίνηκαν ἄλλοι ἄνθρωποι. Οἱ στεριανοὶ ἀναγκάστησαν νὰ πάρουν βουνά

γιὰ σύνορα καὶ νὰ χτίσουν κάστρα στὶς κλειστούρες καὶ στὶς ράχες σκοπιές. Καὶ αὐτῶν τὸ κράτος ἦταν μικρὸ σὰν τὸ νησί, καὶ ἀπὸ ἓνα βουνάκι στὴ μέση τοῦ κάμπου φαίνονταν ἄλλοτε τὰ κάστρα ὅλα τριγύρω καὶ σὰν περιδέραιο τὰ βουνὰ ποὺ ἦταν σύνορα.

Ἄλλοι πάλι ἔκαναν τὸν τόπο τους τόσο μεγάλο ποὺ δὲ φαίνονται τὰ σύνορά του καὶ δὲν ἔξερουν καὶ οἱ ἴδιοι καλὰ καλὰ ποὺ τελειώνει ὁ τόπος τους.

Μὰ τὰ πλατειὰ σύνορα δὲ φανερόνουν πάντα λαὸ πλατύμυαλο καὶ μεγαλόκαρδο φανερόνουν μονάχα μεγάλο ἀνθρωπομαζώμα. Καὶ τὰ ἀνθρωπομαζώματα ὅλο ἀπλώνονται περισσότερο, ξεχάνονται, χαλαρῶνεται ἡ σύστασή τους, καὶ στενεύει ἡ ψυχὴ τῶν αὐτῶν.

Ἐκεῖνοι πάλι ποὺ ἔχουν τὰ στενὰ σύνορα καὶ τὰ βλέπουν οἱ ἴδιοι γύρω τους, περιμαζεύονται, φυλάγονται περισσότερο, συμπυκνώνεται ἡ ψυχὴ τους, δὲν ξεχνοῦν τὸν ἑαυτὸ τους εὐκολα καὶ ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὕψη. Γίνονται βαθύτεροι καὶ ψηλότεροι.

Ἔτσι καὶ τὸ νησί ποὺ τὸ σφίγγουν ὀλόγυρα τὰ σύνορά του ξεπετιέται πρὸς τὰ ὕψη.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι σχεδὸν παντοῦ νησιώτες σχεδὸν παντοῦ βλέπουν τὰ σύνορά τους—τὴ θάλασσα. Μὰ ἡ θάλασσα ποὺ ξεχωρίζει ἀνθρώπους ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἡ ἴδια τοὺς εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ ταξίδια σὲ τόπους καὶ ἄλλους τόπους.

Τὸ νησί ὡς τόσο εἶναι πάντα κατὰ ξεχωριστὸ καὶ ὀλόκληρο. Ἔτσι τὸ βλέπει κανεὶς ἀπ' ὄψεω. Καὶ ἀπὸ ἀπὸ τὴν ψηλὴν του κορυφὴν πάλι ἔτσι τὸ βλέπει—ἐρημικὸ μέσα στὸ πέρασο.

Σὲ κεῖνο τὸ μέρος τῆς Ἀσπρῆς Θάλασσας ποὺ εἶναι τὸ νησί καὶ γίνονται ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια αἰῶνες, σεισμοί, κατακλυσμοὶ καὶ καταποντισμοί, μπορεῖ καὶ τὸ νησί ὀλόκληρο μὲ τὰ σύνορά του νὰ χαθεῖ. Οἱ σφουγγαράδες ποὺ βουτοῦν σὲ κεῖνα τὰ νερά, λέγουν πὼς ἀνάμεσα στὸ νησί καὶ στὴ στεριά βλέπουν μιὰ βουλιαγμένη πολιτεία. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν πὼς ἐκεῖ ἄλλοτε ἦταν νησιά ποὺ τὰ ἔθαψε ἡ θάλασσα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΔΑΣ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗ
ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ
ΠΟΥΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΡ. 2
ΚΑΙ ΔΡ. 2 1/2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

„ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ“

(Ἐνα γράμμα τοῦ καθηγητῆ κ. E. Clément)

Φίλε Ταγκόπουλε,

Διάβασα τὸ δραματάκι σου στὴν α' Ὁξώπορτα καὶ μοῦ κίνησε ζωηρὰ τὸ διαφέρο μου. Βάζεις μπροστά στὰ μάτια μας μιὰ τερατώδη κοινωνικὴ ἀδικία, κληρονομημένη μαζὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἀρχαίας Πολιτείας, ποὺ ἂ νουίταν κάθε δικαίωμα γιὰ τὸ καλὸ τῆς σκλάβας γυναίκας καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς χριστιανικῆς ποὺ ἀποδοκιμάζει κάθε ἔνωση ποὺ δὲν εἶν' εὐλογημένη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἄν ἡ στενὴ τοῦτη ἀντίληψη κρατιέται ἀκόμα σήμερον στὰ ἦθη μας, ἡ νέα θρησκεία τοῦ παρὰ εἶν' ἀφορμή, καὶ ἡ πλουτοκρατία ποὺ ἐμποδίζει τὸ φτωχὸ κορίτσι νὰ μπει μέσα στὴν ἀστική τὴν οἰκογένεια. Χρειαζέται ἓνα ἡθικὸ καὶ κοινωνικὸ ἐπεύλιμα γιὰ ν' ἀλλάξουν καὶ οἱ ὁδοὶ ποὺ ἐκθύνουν τὸν ἄντρα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ γιὰ νὰ βλέπεται, ἀλλοιώτικ' ἀπὸ τὴν πόρνη ποὺ πουλιέται στὸν καθένα, ἡ γυναῖκα ποὺ λεύτερα παραδίδεται ἐνδὸς μόνον ἄντρα. Ἄς εὐχηθούμε καὶ ὡς ἐλπίσουμε τὸ μελλόμενον τοῦτο σταθμὸ προκοπῆς πρὸς αὐτοῦ τραβᾷ ὁ πολιτισμὸς μας. Μὰ ἴσαμε τότε ἀσπύχουσα θὰ εἶταν ἡ κόρη ποὺ θὰ χαίροταν τὸν ἔρωτα ἔξω ἀπὸ τοὺς καθιερωμένους θεσμούς. Τρέχει πάντα τὸν κίντυνο νὰ πεταχθῇ στὸ δρόμο καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ.

Κι ἄλλοι δραματικοί, καὶ στὴ Γαλλία καὶ ἄλλοι, σταματήσανε τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου στὸ θέμα τοῦτο ποὺ πονεῖ. Τὸ ἔφερες μὲ τὴ δεξιοσύνη σου καὶ στὴν Ἑλληνικὴ σκηνή.

Ἡ Αἴνα σου συγκινεῖ, εὐγενική, μὰ τσουχερὴ στὸ θυμὸ τῆς ἀπάνου καὶ μὲ τὴν εἰρωνία της. Τὴ λυπόμαστε γιατί ἀδικα δυστυχεῖ, καὶ τὴν ἐπιδοκιμάζουμε, γιατί βρίσκεται στὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀλήθειαν. Τὴν ἀγανάκτηση καὶ τὸ πάθος της τὰ δείχνει σὲ κινήματα ἔξωχα. Σκίτσο ποὺ τοῦ χρειάζεται λιγάκι ἀκόμα, τόσα δά, γιὰ νὰ γίνῃ ὡραία ζωγραφιά.

Ὁ Ντίνος εἶν' ἓνας ἄθλιος, ἓνας πρόστιχος, ὅπως τότε θέλησες καὶ ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ὅσο γιὰ τὴν κυρία Βουρλά, χρειαζόταν νὰ δυναμωθῇ ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τῆς ἀναξιοσύνης της καὶ τῆς ἀξίας τῆς γελασμένης γυναίκας γι' αὐτὸ τὴν ἔκομες πλοῦσια, μητέρα χωρὶς τιμὴ, ποὺ ξαναγοράζει τὴν αἰμία της μὲ χρυσάφι. Φοβᾶμαι μήπως ὁ τρόπος τοῦτος εἶναι τεχνητός, καὶ ὅχι πολὺ χρήσιμος γιὰ τὸ ζήτημά σου γιὰ καὶ ἡ περὶ τῆς Αἴνας πάντα θὰ καὶ

εἶπε στὸ Δὸν Ζουὰν ἓνας παχὺς σπουδαστὴς χτηνίατρος, δλοστρόγγυλος, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴ ζωὴ, ποὺ τὰ μάγουλά του γυαλίζανε σὰ νῆσανε ἀλειμένα βούτυρο. Φοροῦσε φράκο καὶ κόκκινη γραβάτα.

— Τὴν εἶδες, γιὰτρέ μου; Εἶτανε μὲ τὴ Νίνα; Τί σοῦπε γιὰ μένα;

— Σοῦσε! φώναξεν ὁ δάσκαλος ἐξωφρενῶν γιατί δὲν τὸν ἀφῆνανε ἡσυχὰ νὰ παίρνει σημειώσεις.

Ἄ'Εκεῖνοι μὲ τὰ πλατιά μέτωπα ποὺ πηγαίνουνε μπροστὰ καὶ φτάσανε πιά στὴν κορυφὴ Φασγά, γυρίζουν κάποτε πίσω καὶ μὰς χαμογελοῦνε. Ναί, σιμῶνουμε στὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας καὶ ἀρχίζουμε πιά μέσα στὰ ροδοχράματα τῆς Αὐγῆς νὰ διακρίνομε νὰ λαμποκοποῦν στὸν ἥλιο οἱ τροῦλοι καὶ τὰ καμπαναριά καὶ οἱ πύργοι τῆς καινούργιας Θρησκείας καὶ Ἠθικῆς καὶ Κοινωνίας. »

Ἐμοιαζε τώρα μὲ τοὺς ὁμορφους δισκοβόλους ποὺ ρήχονταν τὸ δίσκο σὲ μαρμαρένια στάδια πλέκουν καὶ ξεπλέκουν καὶ ξαναπλέκουν πάλι τίς ἐφηβικὰς ἁρμονίες τῶν σάρκινων γραμμῶν.

Κ' ἔμοιαζε ἀκόμα, ἔτσι ποὺ ἀποτραβήχτηκε γιὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδίαν ποὺ ἀσπαρασσοδιάβαινε μπροστὰ ἀπὸ τ' ἀναμένα του τὰ μάτια, ἔμοιαζε

ἀπαράλλαχτα μὲ τὴν τίγρη ποὺ παραμονεύει φλογατοῦσα καὶ σφίχτοκουλουριάζεται γιὰ νὰ χυμῇ σὰ δυνάτοτυλιγμένο ἀτσάλινο ἱλατήριον καὶ νὰ γραπώσει ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τὴν ὁμορφὴν ἐλαφίνα ποὺ τὰ μετάνυχτα μὲ τὸ φεγγάρι πάει ξένοιαστη σιτῇ; λήμνης τὰ νερά νὰ πιεῖ.

«Ὁλοένα φερνόμαστε, θέλοντας καὶ μὴ, στὴν ἀληθινὴ θρησκεία, τὴ φυσιολατρεία. Ὅχι τὴ φυσιολατρεία τῶν ἀρχαίων—αὐτὴ δὲ γυρίζει πιά, εἶταν ἀχώριστα δεμένη μὲ τὴν ἀφέλεια καὶ τὴν ἀμάθεια τῶν πρώτων ἀνθρώπων, μόνον τὴ φυσιολατρεία τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ἀδυστοχάστη ποὺ πέταξε σκισμένους κάτω τοὺς πέλους τοὺς ἱερατικούς καὶ μὰς φανέρωσε μὲ τὴ γύμνια τῆς τὸ μιστηριώδικο καὶ πανώριο ζετούλιγμα τῶν ὀργανισμῶν καὶ μὰς ἔμαθε νὰ ἐννοοῦμε καὶ ἐπομένως ν' ἀγαποῦμε ὅλα γύρω μας τ' ἀψυχα καὶ ζωντανά. Ὅλοι οἱ ὀργανισμοὶ ἀπὸ τοὺς βιοφόρους καὶ ἀπὸ τῶν ὀργανισμῶν ἱσάμε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὑπεράνθρωπο εἶμαστε ἀδερφοὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο Πατέρα, τὸν ἥλιο, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν Μάνα, τὴ Γῆ. Κ' ἔτσι γεννιέται μέσα μας στοχαστικὸ καὶ πολὺ ἔξω τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας καὶ τῆς συγγένειας καὶ ἡ παρηγορήτρα ἀντίληψη πὼς δὲ βρισκόμαστε σὲ ξένο σπίτι. Εἴμαστε στὸ σπίτι μας, στοῦ

πκτέρκα καὶ τῆς μητέρας μας, καὶ γλυτώσαμε ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἀεροκοπανίστρα νοσταλγία τ' οὐρανοῦ. Τὸ ἐναντίον, ἐν πηγαίναμε σὲ τίτοιον οὐρανὸ, θάμαστε ἀπαρηγόρητοι σὰν τοὺς ξενιτεμένους καὶ θὰ νοιώθαμε ἀγιάτρευτη τὴ νοσταλγία τῆς Πατρίδας Γῆς.»

(Μπήκατε ποτὲ σὲ δάσος πυκνοφυόντωτο καὶ ἀκούσατε ποτὲ τὸ βουητὸ καὶ τὴν ἀντάρα ποὺ σηκώνουνε τ' ἀνεμικά, ὅταν περνοῦν καθάλα ἀπάνω ἀπὸ τίς φουρτουνιασμένες, δυσκολολύγιστες κορφὲς τῶν δρυϊάδων καὶ ρήχονται μέσα στὶς βαθυπράσινες φυλλωσιὰς τῶν πεύκων, συρομαδώντας ἀπὸ τὰ κλαδιά, διπλόχουφτα, τὴν ὄριμη γιὰ γάμους γύρη; Κ' εἶδατε πὼς σηκώνεται αὐτὴ σύγνεφο γεμάτο ἀβάσταχτες μπόρες ἀγάπης καὶ χύνεται ἀπάνω στὰ ἄλλα πεύκα τὰ φρενιασμένα ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ δημιουργικοῦ φιλοῦ;)

— Τί 'ναι αὐτά; Τί 'ναι αὐτά; ρωνάσανε τώρα πέντ' ἔξη μὲ περιφρόνηση κουνώντας ἀπειλητικὰ τὰ χέρια τους.

— Τέχει ἀποστηθίσει ἀπὸ κανένα βιβλίον καὶ θέλει νὰ μὰς τὰ περάσει τώρα... Μὰ γιὰ ποιὸς μὰς πῆρε; γιὰ ποιὸς; φώναξε ὁ βιβλιοθηκῆριος σφίγγοντας τοὺς γρόβους του καὶ πηγαίνοντας ἀπὸ τὸν